

Att tala om de offentliga rummen

– om begrepp och metaforer i planeringen

Talking about public space

– concerning concepts and metaphors in planning

Erika Bergström

Att tala om de offentliga rummen

Talking about public space

Erika Bergström

Handledare: Emma Paulsson, Institutionen för Landskapsarkitektur, planering och förvaltning, SLU Alnarp

Examinator: Maria Kylin, Institutionen för Landskapsarkitektur, planering och förvaltning, SLU Alnarp

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: G2E

Kurstitel: Kandidatexamensarbete i Landskapsplanering

Kurskod: EX0650

Program/utbildning: Landskapsarkitekturprogrammet

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2013

Omslagsbild: Olof Palmes Plats, Göteborg augusti 2013 (Foto: Erika Bergström, 2013-08-20)

Serietitel: Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: offentligt rum, stadens vardagsrum, mötesplats, Malmö ÖP2012

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för Landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap
Institutionen för Landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Sammandrag

Att språket bidrar till att forma vår omvärld är en utgångspunkt inom diskursanalysen. Utifrån det synsättet kan slutsatsen dras: att hur vi talar om det offentliga rummet formar också dess fysiska gestaltning. Målet för denna uppsats har varit att studera de termer och begrepp som beskriver och konstruerar det offentliga rummet. Vilka är de termer och begrepp som används för att beskriva det offentliga rummet? Hur påverkar de planeringen och utformningen? Dessa frågor har undersökts i syfte att problematisera kring begreppsanvändningen i den nutida svenska stadsplaneringen. Fokus har riktats mot användningen av metaforer, såsom *mötesplats* och *stadens vardagsrum*, för att beskriva det offentliga rummet. För att kartlägga begreppsanvändningen har en aktuell översiktsplan studerats och analyserats. Som underlag till den genomförda analysen ligger en litteraturstudie som redovisar ett kritiskt resonemang som förts kring begreppen mötesplats och stadens vardagsrum samt kring den svenska planeringsdiskursen i stort. Både mötesplatsen och stadens vardagsrum är begrepp som kan kopplas till en strävan efter att skapa trivsel och gemenskap i de offentliga rummen. Problemet med denna strävan är att utrymme inte lämnas åt de grundläggande olikheter som finns i ett modernt demokratiskt samhälle. Liknade invändningar finns mot en idealisering av den traditionella staden och dess offentliga rum. I det studerade plandokumentet finns det dels en begreppsanvändning som kan kopplas till teman som problematiseras i litteraturstudien, dels det som tyder på en medvetenhet om delar av problematiken. Slutligen konstateras det att diskussionen kring de begrepp som formar det offentliga rummen är viktig att föra inom landskapsarkitekturen och planeringen.

Nyckelord: offentligt rum, stadens vardagsrum, mötesplats, Malmö ÖP2012

Abstract

Language shapes our reality and the aim of this paper is to study the concepts that describe and shape the public space. What concepts and terms are applied to describe public space? How do they affect planning and design? These issues have been studied with the purpose of problematizing the conceptual use in the present Swedish urban planning. The use of metaphors, such as "the meeting place" and "the city's living room" as to describe the public space has been the main focus. In order to map the current conceptual use, the master plan of Malmö has been studied and analysed. This was supported by a study of relevant literature that brings out a critical discussion of the concepts of "the meeting place" and "the city's living room" as well as the Swedish planning discourse at large. Both "the meeting place" and "the city's living room" are metaphors that are supported by the desire to attain congeniality and community in the public space. A problem with this aspiration is that in such a space there is no room left for the fundamental differences that are the reality of the modern democracy. A similar objection has been made on the idealization of the traditional European city and its public space. In the master plan the conceptual use can both be linked to the issues raised by the literature but it also indicates an awareness of parts of this problematization. The final discussion concludes that a discussion concerning how the use of different concepts shape the public space is important to carry out in landscape architecture and planning.

Key words: public space, meeting place, Malmö ÖP2012

Förord

Detta är en kandidatuppsats i landskapsplanering skriven under landskapsarkitektutbildningen vid SLU i Alnarp. Uppsatsen är en studie av delar av den samtida planeringsdiskursen och riktas till blivande landskapsarkitekter, arkitekter, fysiska planerare, stadsplanerare och andra som är intresserade av ämnet. Uppsatsen avser att lyfta en diskussion om begrepp och dess betydelse i planering och i vår framtida yrkesroll.

Min utgångspunkt till denna uppsats var en nyfikenhet över om, och i så fall hur, landskapsarkitektur kan påverka de normer som formar vårt samhälle. Sedan togs steget vidare till det offentliga rummets betydelse. Denna avgränsning var nödvändig för att begränsa arbetets omfattning. Under arbetets gång har det blivit tydligt att definitionen av det offentliga rummet självt påverkar de normer som regleras inom dess sfär. Frågor som rör vad som anses som offentligt rum blev aktuella. Påverkar till exempel vår syn på staden också vår syn på det offentliga rummet?

Jag vill avslutningsvis rikta ett tack till min handledare Emma Paulsson för en konstruktiv kritik och ett visat tålamod under arbetsprocessen.

Erika Bergström
Göteborg, augusti 2013

Innehållsförteckning

Sammandrag

Abstact

Förord

Inledning.....	7
Bakgrund	7
Frågeställning	7
Mål och Syfte	7
Material och Metod	8
Litteraturstudie	8
Malmö översiktsplan 2012	9
Avgränsningar	9
Disposition.....	9
Litteraturstudie.....	11
Det offentliga rummet	11
Det offentliga rummet som <i>vardagsrum</i>	12
Möten och mötesplatser.....	13
Det offentliga rummet under upplösning?.....	14
Kollektivt rum	16
Malmö översiktsplan ÖP2012.....	17
Malmö 2032 – en stadsbyggnadsvision.....	17
Prioriterade inriktningar	17
Strategier.....	18
Mötesplatser i stadsrummet.....	18
Folkhälsa, trygghet och delaktighet.....	18
Stadens gestaltning	19
Kulturmiljö och historiskt perspektiv.....	19
Analys	19
Avslutande diskussion och reflektion.....	21
Metodkritik	22
Referenser.....	24
Elektroniska källor.....	24
Tryckta källor	24

Inledning

Bakgrund

”Planning is performed through story, in a myriad of ways.”

(Leone Sandercock, 2003 s 11)

Som landskapsarkitekt är en viktig del av yrket förmågan att kommunicera idéer och visioner. Under utbildningen har vi framför allt övat denna färdighet inom projektkurserna och en diskussion kring hur vi uttrycker oss har ofta uppstått vid dessa tillfällen. Jag vill i min uppsats sätta mig djupare in i och reflektera över den diskussionen, genom att studera den begreppskritik som finns inom den samtida svenska planeringen. Uppsatsen har kommit att behandla språkets betydelse för planeringen i allmänhet och för det offentliga rummet i synnerhet.

2003 utkom Stadsmiljörådets *Agenda för staden* som presenterar sex principer för stadens utveckling. Agendans syfte är att skapa ett underlag för att breda diskussioner om de svenska städernas framtid och en svensk stadspolitik. Agendans fjärde princip är: Gatan, torget och parken är stadens *vardagsrum*. Sett utifrån den principen har det offentliga rummet tilldelas tre uppgifter: möten, marknad och rörelse (Nyström, 2003).

Dessa formuleringar väcker frågor: Vad betyder det när landskapsarkitekter och planerare, såsom stadsmiljörådet gjorde, talar om det offentliga rummet som *stadens vardagsrum*, ett begrepp som hämtas ur den privata sfären? För vilka typer av möten blir torget och gatan *mötesplatser*? Språket är ett viktigt verktyg, genom att ifrågasätta och undersöka begrepp och uttryck som lätt kan användas i slentrian kan kunskapen om det verktyget höjas.

Frågeställning

Utifrån ovanstående bakgrund ska jag försöka besvara frågeställningen:

Vilken påverkan kan de termer och begrepp som används för att beskriva det offentliga rummet ha på planeringen och utformningen av offentliga platser?

Mål och Syfte

Målet är att göra en studie av de begrepp som används för att beskriva och skapa en bild av det offentliga rummet i den svenska stadsplaneringen.

Syftet är att problematisera kring användningen av vissa termer och begrepp, såsom *mötesplats* och *stadens vardagsrum*, för att beskriva det offentliga rummet i den nutida svenska stadsplaneringen och reflektera över hur användningen av dessa begrepp kan påverka planering och utformning av offentliga platser. Jag kommer att undersöka den diskussion som förs kring de begrepp som används för att beskriva det offentliga rummet, inom stadsplaneringen i Sverige, med utgångspunkt i två avhandlingar (Gabrielsson 2006; Tunström 2009) samt en debattartikel (Bradley,

Broms Wessel & Tunström 2004a, 2004b) som berör dessa frågor. Slutligen genom att studera och reflektera över hur det offentliga rummet beskrivs i ett aktuellt planeringsdokument utifrån de diskussioner som förts i litteraturen.

Material och Metod

Som underlag till uppsatsens litteraturstudie del har jag tagit del av både artiklar, vetenskapliga texter samt debattartiklar publicerade i dagspressen. För att hitta relevant litteratur har jag använt mig av bibliotekets söktjänst Primo samt databasen Web of Knowledge. Jag har även fått tips om relevanta och användbara avhandlingar och artiklar av min handledare Emma Paulsson.

Metoden som har använts för att besvara frågeställningen är en litteraturstudie samt en kvalitativ undersökning av ett planeringsdokument. Litteraturstudiens syfte är att skapa en teoretisk bakgrund som sedan legat till grund för den genomförda undersökningen. För att undersöka hur begrepp och termer används i planeringspraktiken genomförs en undersökning av ett aktuellt planeringsdokument som analyseras utifrån den problematik som litteraturstudien visat på. En översiktsplans syfte är att vägleda i beslut som bland annat rör utvecklingen av stadsmiljön (Malmö stad, 2013 s. 3), den förmedlar med andra ord en vision för planeringen och utformningen av de offentliga rummen.

Både kulturgeografen Moa Tunströms och arkitekten Catharina Gabrielssons avhandlingar innefattar ett diskursanalytiskt förhållningssätt som gör dem intressanta och relevanta för att besvara frågeställningen. Centralt inom diskursanalysen är ett förhållningssätt som innebär att språket står i fokus när samhällsfenomen studeras. Inom diskursanalysens olika inriktningar finns ett gemensamt sätt att se på språket som något som inte återger verkligheten, utan snarare det som formar den (Bergström & Boréus, 2005 s 305).

Litteraturstudie

Litteraturstudien behandlar bland annat innebörden av metaforer såsom ”stadens vardagsrum” och ”mötesplats” för det offentliga rummet. Det språkbruk som används för att beskriva stadens offentliga platser definierar dem och de funktioner de förväntas besörja.

Genom litteraturstudier har jag tillgodogjort mig de diskussioner som förts kring hanteringen av begrepp som beskriver och berättar om det offentliga rummet. Min utgångspunkt har varit den kritik som rör det offentliga rummen och som lyfts i Catharina Gabrielsson avhandling *Att göra skillnad*, Moa Tunströms avhandling *Den goda staden*. Avhandlingarna håller sig kritiska till den planeringsnorm som företräds av de statliga myndigheterna Boverket och Stadsmiljörådet. I debattserien publicerad i Dagens Nyheter hösten 2004 väcker Karin Bradley, Ola Broms Wessel och Moa Tunströms en kritisk debatt om ny-urbanismen, kritik som bemöts av Louise Nyström och Peter Elmlund.

I Moa Tunströms avhandling undersöks hur stad och urbanitet har konstruerats genom diskursen som förts via statliga myndigheter (Boverket, Stadsmiljörådet) och i facktidskriften *Plan* i Sverige. Tunströms avhandling rör främst frågan om den ”goda staden”, med andra ord begränsas den inte enbart till stadens offentliga rum. Men precis som Tunström påpekar ”kan [man] se ett släktskap med uppfattningen kring huruvida staden är i (behov av) renässans eller upplösning i diskussionen om

de offentliga rummen” (Tunström, 2009 s. 120). Detta gäller även vise versa, glidningarna mellan det offentliga rummet och staden blir ibland svåra att urskilja i litteraturen.

I sin avhandling gör Gabrielsson en mångdisciplinär undersökning av det hur det offentliga rummet konstrueras. Som utgångspunkt för Gabrielssons avhandling ligger omskapandet av Stortorget i Kalmar och i de avsnitt av Gabrielssons avhandling som varit intressanta för min uppsats formuleras en historiskt filosofisk diskussion kring vad det offentliga rummet är samt en kritik mot ett planeringsideal som förutsätter koncensus.

Jag har försökt fånga 'det gängse' genom egna beskrivningar och framför allt genom att framställa alternativ till detta tänkande. Det som speglas i det vardagliga talet, läggs fram som naturgivna sanningar på seminarier och debatter, och som på ett otal olika sätt framkommer i en oreflekterad meningsproduktion utgör ett slags klangbotten i varje kultur. (Gabrielsson, 2006 s. 31)

Diskussionen kommer innefatta ytterligare litteratur för att utveckla frågeställningen samt belysa den ur ett internationellt perspektiv.

Malmö översiktsplan 2012

Arbetet med att ta fram en ny översiktsplan för Malmö stad pågår (april 2013) och ett utställningsförslag till Malmös översiktsplan ÖP2012, som godkändes av Kommunstyrelsen i januari 2013, ställs i skrivande stund ut för att medborgarna ska få en möjlighet att framföra sina åsikter. Utställningsförslaget till översiktsplanen är inte ett politiskt antaget dokument men ett utkast till den kommande planen och bedöms därför som relevant i fråga om de formuleringar som används eftersom det är det dokument som kommer läggas fram för kommunpolitikerna att anta. Jag har gjort bedömningen att dokumentets aktualitet är mer relevant än att det är fastslaget politiskt, eftersom det är studien av begreppsanvändningen inom stadsplaneringen som är syftet.

Studien av översiktsplanen syftar till att undersöka användningen av termer och begrepp som problematiseras i den studerade litteraturen. Metod för analysen är en variant av innehållsanalys där förekomsten av ord och uttryck som bedöms som relevanta att undersöka efter litteraturstudien söks upp i planen.

Avgränsningar

Jag begränsar mig till att diskutera framställningen av det offentliga rummet och dess påverkan på planeringen, en mer genomgripande diskussion skulle kunna omfatta hela staden men kandidatuppsatsens omfattning är allt för begränsad för att rymma hela denna diskussion.

Jag har valt att applicera diskussion kring begreppsanvändningen, som jag tillgodogör mig genom litteraturstudien, på ett planeringsdokument.

Disposition

Det offentliga rummet är i denna uppsats ett centralt begrepp som presenteras och problematiseras i ett inledande kapitel. Hur vi ser på det offentliga rummet och hur vi definierar det ligger till grund för hur vi talar om det.

I efterföljande kapitel presenterar den diskurs och begreppsanvändning som problematiserats i litteraturen. Därefter presenteras hur begreppen förekommer och används i Malmö kommuns kommande översiktsplan. Ur planen lyfter jag här fram intressanta avsnitt med relevans till den studerade litteraturen. Resultatet från studien av översiktsplanen analyseras i en fristående diskussion.

Avslutningsvis följer en diskussion och reflektion kring studiens resultat.

Litteraturstudie

Det offentliga rummet

I Nationalencyklopedin definieras offentligt rum som ”del av bebyggelsemiljö som är tillgängligt för allmänheten” (Nationalencyklopedin, 2013, *offentligt rum*). Begreppet förtydligas med exempel: gator, passager, gallerior, torg och parker. I lagen är offentligt rum liktydigt med offentlig plats. Vidare anges ”landområden och utrymmen som stadigvarande används för allmäntrafik” även som offentlig plats i ordningslagen (SFS 1993:1617), vilket innebär att även platser som tågstationer och gallerior är offentlig plats.

Catarina Gabrielsson presenterar i sin avhandling *Att göra skillnad. Det offentliga rummet som medium för konst, arkitektur och politiska föreställningar* ett antal modeller som används för att beskriva det offentliga rummet. I den sociologiska eller socialpsykologiska modellen, som främst brukar tillskrivas Erving Goffman, är det offentliga rummet att betrakta som ett scenrum där allmänheten som enskilda objekt upprättar sin identitet och vinner erkännande genom att agera i det scenrummet. Med utgångspunkt i den marxistiska teorin är det offentliga rummet att betrakta som en stridsplats, där samhällets motkrafter möts och kommer till uttryck (Gabrielsson, 2006 s.46).

Den modell i vilken begrepp såsom ”vardagsrum” och ”mötesplats” används för att beskriva det offentliga rummet kallas för den borgliga eller civila modellen och härrör från Jürgen Habermas kommunikationsteoretiska arbete. I denna modell möts allmänheten i detta offentliga rum för att diskutera gemensamma angelägenheter och bilda opinion. Habermas teorier är de som tydligast präglar i den samtida planeringen, menar Gabrielsson, där mötet blivit något som ofta är med och definierar det offentliga rummet (Gabrielsson, 2006 s. 46). Hos Habermas menar Gabrielssons finns det en bild av ”allmänheten” som ”den förnuftigt resonerande och intresselösa publik som bär upp det demokratiska idealen” (Gabrielsson, 2006 s. 70).

Avslutningsvis menar Gabrielsson att det offentliga rummet är att betrakta som ett medium med en kapacitet att synliggöra. Som till skillnad från andra traditionella medier: tv, tidningar, internet och så vidare, presenteras helt oredigerat och utan sortering.

Men det faktum att det konstitueras av samhället får också till följd, att det som framträder i detta rum har bakomliggande orsaker. Om det offentliga rummet har en potential att framkalla verkligheten, påkallar det också behovet att dra slutsatser om hur denna verklighet ser ut – hur den de facto redigeras; politiskt, ekonomiskt och socialt. Det faktum att vi inte tänker på det som ett medium, knappt ens varseblir dess påverkan eller innehåll, visar hur vi gjort oss blinda för det offentliga rummets existens. (Gabrielsson, 2006 s. 111)

Staden och det offentliga rummet sätts ofta upp som en förutsättning för demokrati i planeringen. I stadsmiljörådets¹ *Agenda för staden* från 2003 är en av punkterna ”Staden är arena för demokratin” (Nyström, 2003 s. 3). I Agendan är det ”ständigt pågående offentliga samtalet [...] demokratin fundament” och att konfronteras med det främmande och annorlunda skapar tolerans. I ett samtal kring stadsmiljörådets *Agenda* ifrågasätter konstnären Maria Hellström påståendet. Hellström menar att det innebär att den *rätt* utformade staden i så fall är en förutsättning för demokratin, vilket i sin tur är problematiskt eftersom det då blir en fråga om smak. Istället så vänder hon på påståendet och ställer frågan ”Är det inte demokratin som är en arena för staden?” (Stadsmiljörådet, 2003 s. 10).

Det offentliga rummet som *vardagsrum*

Av de modeller som lyfts fram för att beskriva det offentliga rummet är det i Habermas borgliga modell som Gabrielsson tycker sig se tydligast spår av i den svenska planeringsdiskursen (2006 s. 46). Från den borgerliga modellen hämtas beskrivningar av det offentliga rummet som ”stadens vardagsrum” och ”mötesplatser”, uttryck som, skriver Gabrielsson, används schablonartat i den svenska planeringskulturen. Begreppen kan kopplas till värden såsom *gemenskap* och *trivsel* och det finns en stark koppling till en idealisering av den traditionella staden menar Gabrielsson (2006 s. 57).

Trivsel och gemenskap, liksom vardagsrum, är begrepp som inte lämnar utrymme över för de grundläggande olikheter som finns i samhället. Gabrielsson poängterar att ”vardagsrummet”, som en metafor, är hämtat från den privata sfären, och speglar en domesticering av det offentliga. Tanken utgår från den ”homogena välfärdsstaten, vars omsorg om det offentliga rummet också rymde element av stark social kontroll” (Gabrielsson, 2006 s. 57). I det vardagsrummet ryms inte grundläggande olikheter och offentligheten förlorar således sin roll som spelrum för konflikter. Gabrielsson menar att det i den svenska kulturen finns en föreställning av demokrati, där konsensus alltid eftersträvas i beslut, som bidrar till just ett undanhållande av konflikt (Gabrielsson, 2006 s. 57).

Även Hellström är kritisk till användandet av metaforen vardagsrum, den förutsätter att staden är ett hem där vardagsrummet behövs. För Hellström medför det andra associationer, exempelvis traditionella värden som kärnfamiljen. Användandet av metaforer gör det enklare att tala om staden menar Hellström, och efterlyser nya metaforer som ”inte andas nostalgi och femtiotal” (Stadsmiljörådet, 2003 s. 11).

Tätt kopplat till vardagsrumsmetaforen blir målsättningen att skapa ”trivsel” exkluderande. ”Tanken om det offentliga rummet som ett trivselskapande element må vara fylld av goda ambitioner, men den är farlig om vi inte också frågar efter villkoren för en sådan ’trivsel’: politiskt, socialt och ekonomiskt.” (2006 s. 60) skriver Gabrielsson. ”Trivseln” förutsätter att olikheter förnekas i förmån för den rådande normen, alternativt att det som avviker inordnar sig (Gabrielsson, 2006 s. 60).

---

¹ Stadsmiljörådet var knutet till Boverket och arbetade 1988-2004 på ett regeringsuppdrag för att stimulera diskussion och debatt kring staden, genom att väcka opinion via publikationer, debattinlägg samt genom att anordna konferenser. 2003 upphörde den utåtriktade verksamheten då rådet omvandlades till ett mer internt råd inom Boverket och rådets inverkan på debatten minskade således (Tunström, 2009 s. 37-38).

När fokus läggs på den traditionella stadens värden, som hos den växande New Urbanism-rörelsen², utgår det från en idé om *trygghet*, som också innefattar begränsning, oföränderlighet, överblickbarhet och kontroll (Robbins, 2004, i Gabrielsson, 2006 s. 59).

Tecken på en stark norm och ett förväntat konsensus i den svenska planeringskontexten återfinns också i den kritiserade formuleringen: ”Alla är ju överens. Hus vid gator är trevligare än bostäder på gården.” ur Stadsmiljörådets skrift *Tyckomstaden* från 2004. För Gabrielsson tyder citatet på just det likhetstecken som sätts mellan demokrati och konsensus i det svenska samhället (2006 s. 57). Stadsmiljörådets formulering lyfts också upp i en debattartikel publicerad i *Dagens Nyheter* 2004 av Moa Tunström tillsammans med Karin Bradley och Ola Broms Wessel där New Urbanism-rörelsen i Sverige kritiseras. Citatet från det statliga Stadsmiljörådets publikation, menar artikelförfattarna, är ett tecken på att ny-urbanismen har börjat få fäste i svensk stadsplaneringsutbildning och forskning. I sin kritik menar Bradley, Broms Wessel och Tunström att New Urbanism-rörelsens ambition att återskapa traditionella europeiska städer som också framhäver en grannskapskänsla och trygghet som problematisk. De menar att rörelsen blundar för bland annat granngemenskapens sociala kontroll inom det egna området, som också avskärmar grannskapet från det omgivande samhället (Bradley, Broms Wessel & Tunström, 2004a).

Detta kan jämföras med de spår av en stark social kontroll, en rest från ett homogent välfärdssamhälle som Gabrielsson (2006 s. 57) menar finns i vardagsrumsmetaforen. Vidare menar Bradley, Broms Wessel och Tunström att rörelsen präglas av ett positivistiskt synsätt när de presenterar ”den rätta modellen för framtidens städer” (Bradley et al, 2004a) och skriver att det finns en uppsjö av alternativ för planeringen av framtidens städer. De menar att det är allt för förenklat att endast ställa upp två modeller mot varandra, ny-urbanism mot modernism, rätt mot fel. ”Den dag vi tror oss vara överens om ett koncept för den goda staden är detta tecken på ett fundamentalt problem i samhällssystemet och diskussionsklimatet.” avslutar Bradley, Broms Wessel och Tunström (2004a).

Möten och mötesplatser

Moa Tunström identifierar, i granskningen stadsbyggnadsdiskursen i Sverige, mötet och mötesplatser som nyckelbegrepp för det offentliga stadsrummet. *Mötet* ges övervägande positiva associationer i det studerade materialet, idealet är mötesplatser som generar möten mellan människor. Problem som förknippas med mötet är bristen på mötesplatser, problem som ofta lokaliseras till förorten och modernismens städer. Framträdande är en positiv tilltro som tycks finnas: möten sker med goda intentioner och mötesplatserna är av godo. ”I en stad där alla ’kan, vågar och vill’ vara i det offentliga rummet finns bara goda intentioner, och inte heller några som måste vistas där ofrivilligt.” (2009 ss. 112-113) skriver Tunström och citerar en skrift från Boverket. Frånvarande är en diskussion kring de dåliga, hotfulla, negativa eller

---

² New Urbanism-rörelsen, i Sverige ofta benämnd som *ny-urbanism*, har sitt ursprung i USA där den bildades 1993. Rörelsen är en reaktion på det stadsutvecklingsfenomen som oftast kallas för *sprawl*, stadsutglesning, och som ofta beskrivs som städernas okontrollerade utbredning. Begreppet är nära förknippat med modernismens funktionsseparering. New Urbanism-rörelsen är relativt spretig men förenas i sin kritik mot *sprawl* och dess effekter – vare sig de är estetiska, sociala eller ekologiska (Klingberg, 2006 ss. 22-24)

meningslösa möten som också kan ske i staden (Tunström, 2009 s 112).

Vidare skriver Gabrielsson: "[...] utmärkande för detta synsätt är att 'mötet' i första hand framstår som ett igenkännande av likar och 'samtalet' som en ömsesidig bekräftelse." (2006, s. 57). I de texter som Tunström(2009 s. 112) studerat, både talas det om möten mellan både bekanta och obekanta, gemensamt är att de alla ges en positiv mening.

Mötet och mötesplatsen som ideal för det offentliga rummet i den svenska planeringskontexten kan i vissa avseenden jämföras med ett *community*-ideal som finns att utläsa den engelskspråkiga kontexten och som studerats av bland andra sociologen Zygmunt Bauman (Tunström, 2009 s. 119). Centralt för Baumans definition är *community* inte platsbunden, utan rör främst om social gemenskap. Men Tunström menar att denna gemenskap också är att förstå som knuten till en specifik plats, i Baumans förståelse av begreppet. Inom *community*-idealet finns också ett krav på likhet, som i sig är exkluderande, att jämföra med det krav på konsensus som Gabrielsson belyser i det svenska kontexten (Tunström, 2009 s. 119).

Problemet med community-modellen är idealiseringen av denna likhet, den lokala gemenskapen och de direkta mötena, en idealisering som också finns i den svenska diskursen (se även Gabrielsson 2006: 57ff och Sandercock 1998: 190ff). (Tunström, 2013 s. 120)

"*Community* är besläktat med både offentlighet och grannskap, och används ofta som synonymt med *the public*. Trots det skiljer *community* ut de som tillhör och de som inte gör det, medan *the public* innefattar alla." (Se Taborska, op cit s. 21 f.", i Gabrielsson, 2006 s.246).

"En social mångfald kan skapa konflikter likaväl som positiva möten mellan människor." skriver Tunström (2009 s. 118) och kan med andra ord bli problematiskt att kombinera med den norm som eftersträvar trivsel och konsensus i det offentliga rummet.

Föreställningen om det offentliga rummet som en mötesplats kallar Gabrielsson för verklighetsfrämmande och menar istället är det att betrakta som ett medium för visuell information. Det offentliga rummets syfte enligt Gabrielsson är konfrontationen med andra människors existens. Interaktionen i det offentliga rummet tvingar oss att acceptera våra skillnader och att förstå det finns en värld utanför den egna sfären utanför vår kontroll. Det är viktiga saker att inse, förstå och acceptera: de är grundläggande i en demokrati, skriver Gabrielsson(2006 s. 427).

Det offentliga rummet under upplösning?

"Många aktuella teorier om det urbana offentliga rummet är till stora delar litteratur om förlust." skriver Kristiaan Borret (2005 s. 95) i antologin *Bor vi i samma stad*.

I ett demokratiskt öppet stadsrum är alla välkomna och många olika grupper har möjlighet att mötas, säger den danske arkitekturprofessorn Jan Gehl. Motsatsen, enligt Gehl, är shoppingcenter där bara de köpstarka och välklädda är välkomna (Stadsmiljørådet, 2003 s. 10). Att en ökad privatisering av staden hotar att leda till en upplösning av det offentliga rummet är en fråga som återkommer i många delar av litteraturen.

Somliga ifrågasätter påståendet som menar att det offentliga rummet idag genomgår en privatisering som innebär att grupper i samhället exkluderas från det offentliga rummet. Det offentliga rummet är idag tillgängligt för fler grupper i samhället än det var för hundra år sedan, poängterar bland andra Listerborn (2005).

Stadens rum har alltid varit strukturerade efter sådant som klass, kön och etnicitet och därmed alltid inkluderande och exkluderande på något sätt. Det har aldrig funnits en ren offentlighet i staden dit 'alla' varit välkomna och att ha det som ett ideal är att väja undan för konflikter (Fraser 1992; Gabrielsson 2006; Hajer och Reijndorp 2001). (Tunström 2009 s 122)

Tunström anser att det går att påstå att det offentliga rummet är i upplösning, utan att nödvändigtvis betrakta det som något problematiskt. "Det offentliga rummet är i upplösning i meningen att det förändras, flyttar på sig, omformas"(Tunström, 2009 s. 122). "Inom samtida litteratur, konst och arkitektur pågår försök att dekonstruera och ifrågasätta etablerade föreställningar om vad som skulle vara naturligt och onaturligt, centrum och periferi och så vidare. På så vis ges plats och röster åt marginaliserade perspektiv - en grundbult i ett jämställt och mångkulturellt samhälle.", skriver, Broms Wessel och Tunström (2004a)

En ny uppsättning platser som är halv-privata eller kommersiella har idag samma funktion som offentliga platser och andra funktioner som tidigare varit knutna till den fysiska offentliga platsen (debatt, kommers, möten) har förflyttas till andra arenor, framför allt ut på Internet. (Tunström, 2009 s.122).

Idag har många platser som traditionellt kategoriseras som halvoffentliga, till exempel köpcentrum och gallerior, samma funktion som det offentliga rummet. Därför bör de också benämnas och betraktas som platser med offentligt rum-funktion (Bergman, 2003, i Tunström, 2009 s 16). Då innerstadens offentliga platser får ett existensberättigande och en autenticitet i sin historiska kontext blir förorterna och ytterstadens platser "mellanrum" eller "ickeplatser" i sin historielöshet skriver Tunström (2009, s. 121). Peter Elmlund, förespråkare av ny-urbanismen, kritiserar i sitt svar på debatten i DN den modernistiska planeringen för avsaknaden av en offentlig miljö och informella mötesplatser och menar att det skapar segregering och isolerar människor (Elmlund, 2004). Arkitekten och poeten Lars Mikael Raattamaa(2005 s. 205) kallar det för metronormativitet, den fastställda norm som säger att centrum är det samma som innerstaden. "Världen, [...], är helt och hållet genomurbaniserad när det kommer till teknik, struktur, planering och tillgänglighet. Skillnaden mellan stad och land är idag en fråga om smak."(2005 s. 203)menar Raattamaa som ser sprawl som en utjämnade kraft. Sparwl ses ofta som negativt i den svenska stadsbyggandsdebatten(Tunström, 2009 s. 121): Stadsmiljörådets Louise Nyström kallar det "utväxt utan tillväxt" (Nyström, 2004) som globalt ligger bakom många av dagens samhällsproblem. Raattama däremot ser hoppfullt på förorten och de utglesade städerna "[...] iakttagaren av staden [tar] för givet vad som är centrum och periferi: SPRAWL vill inget minder än upplösa den dikotomin [...] SPRAWL säger: Centrum är överallt!"(Raattamaa, 2005 ss. 208-209).

Kollektivt rum

Borret (2005 s.100) menar att det behövs nya begrepp för att bättre beskriva dessa nya platser i staden skulle öka deras betydelse. Borret hänvisar till stadsplaneraren Manuel de Solà-Morales som använder sig av termen *det kollektiva rummet*.

Det kollektiva rummet är både mycket mer och mycket mindre än det offentliga rummet, om vi begränsar det till offentlig egendom. En stads tillgångar är tillgångarna hos dess kollektiva rum, hos alla platser där vardagslivet pågår, visar upp sig och är närvarande som minne. Och kanske är de allt oftare rum som varken är offentliga eller privata utan båda delarna på samma gång. (de Solà-Morales, 1992, i Borret, 2005 s. 99)

”Eftersom de ’kollektiva rummen’ kan utgöras av vilket utrymme som helst, parkeringsplatser eller köpcentra, är deras politiska användning underordnad det sociala” (2006 s.84) skriver Gabrielsson som menar att denna utsuddning av gränsen mellan det offentliga och det privata är problematisk. Om det offentliga rummet fortsatt ska ses som en förutsättning för en kritisk demokratisk diskussion är uppdelningen i kategorierna offentligt och privat nödvändig. Begreppsvidgningen leder till att gränsen utplånas, vilket i sin tur leder till att denna politiska ordning utplånas. Att det finns en flyktighet i begreppens definition är i sig inte ett problem, så länge kategorierna behålls (Gabrielsson, 2006 s. 86).

Malmö översiktsplan ÖP2012

Översiktsplanen är ett 72 sidor långt dokument som inleds med ett förord, författat av kommunstyrelsens ordförande Ilmar Reepalu, och en sammanfattning, därefter är den inordnad under huvudrubrikerna: *Malmö 2032 – en stadsbyggandsvision, Övergripande mål, Prioriterade inriktningar, Strategier, Genomförande och arbetsprocesser, Konsekvenser* samt *Fortsatt arbete med översiktsplanen*. Huvuddelen av planen ligger under rubriken *Strategier* som innefattar 30 strategier som berör olika delar av den kommunala planeringen. De kapitel och avsnitt som berör frågeställningen går igenom nedan under respektive huvudrubrik.

Totalt nämns möten och mötesplatser 42 gånger i planens löptext, rubriken *Mötesplatser i stadsrummet* och underrubriken *Skapa fler och bättre mötesplatser* borthäknade. Möten och mötesplatser i stadsrummet beskrivs dels i generella termer som en faktor som ökar stadens attraktivitet, dels som ett medel för att stärka demokrati och delaktighet: under rubriken *Prioriterade inriktningar - Staden som kulturell och demokratisk arena* spelar mötesplatser i staden en viktig roll.

Malmö 2032 – en stadsbyggandsvision

I stadsbyggandsvisionen talas det om möte i staden i relativt generella termer. ”Stadsbilden kännetecknas av aktivitet, folkvimmel och möten där butiker, lokal handel och restauranger blomstrar.” (Malmö stad, 2013 s 7) Under rubriken *En stad med goda livs betingelser för alla* specificeras mötet något och man framhåller att Malmö präglas av ”gränsöverskridande möten som föder nya idéer – mellan generationer och mellan kulturer”. Möten ska ske på olika platser i staden och grönstrukturen framhålls explicit som exempel på mötesplatser (Malmö stad, 2013 s 10).

Stadsrummet beskrivs här i termer av inkludering, trivsel och trygghet, medan staden som en plats där det är ”lätt att vara olika” (Malmö stad, 2013 s. 10).

Prioriterade inriktningar

De möten som sker i det offentliga rummet syns tydligt i argumentationen kring det offentliga rummet. I planen är *Staden som kulturell och demokratisk arena* en av tre prioriterade inriktningar. Under den rubriken framhåller planförfattarna att fler mötesplatser behöver skapas och att stadsrummet ”som gemensam kontaktyta för möten mellan människor” är viktigt för en god samhällsutveckling. Det offentliga rummet pekats ut som en viktig arena för demokrati, planeringen ska verka för att den funktionen. Utformning och placering av torg, parker, gator och andra funktioner är verktygen (Malmö stad, 2013 s. 5).

Under rubriken *Skapa fler och bättre mötesplatser* beskrivs behovet av en jämn fördelning av plaster för kulturella aktiviteter i staden. Man konstaterar att offentliga mötesplatser fyller en viktig funktion och preciserar de platserna: ”parker, torg, idrotts- och lekplatser, bibliotek, museer med mera.” (Malmö stad, 2013 s 20) men antyder också att både arbetsplatser och kommersiella lokaler kan fylla den funktionen. Man ser en ekonomisk vinning i mötet då ”att konfronteras med olika tankar, idéer, livsstilar och kulturyttringar ger människor inspiration till att utveckla nya tankesätt, ny kunskap, nya tjänster och produkter” men konstaterar också att ”möten måste präglas av tolerans och tillit” (Malmö stad, 2013 s 20).

Strategier

Av de strategier som presenteras i planen är det främst *Mötesplatser i stadsrummet* och *Folkhälsa, trygghet och delaktighet* som talar om det offentliga rummet eller det offentliga stadsrummet. Av intresse för frågeställningen är också *Stadens gestaltning* samt *Kulturmiljö och historiska perspektiv*.

Mötesplatser i stadsrummet

Avsnittet *Mötesplatser i stadsrummet* inleds med ett konstaterande från planförfattarna: ”Tillgänglighet till och möjlighet att mötas i det offentliga rummet är grundläggande för ett demokratiskt samhälle.” (Malmö stad, 2013 s. 36), dessa möten sker på platser som tillhör alla och ger därför möjlighet till möten och samtal. ”Närhet till andra människor främjar förståelse och integration.” (Malmö stad, 2013 s. 36). Genom att planera för offentliga ytor som främjar folkliv i nya områden stöds staden som demokratisk arena (Malmö stad, 2013 s. 36).

Malmö centrum lyfts som en särskilt viktig mötesplats, de miljöerna bör därför upplevas som välkomnande, trygga och användbara för alla medborgare. En problembild finns i stadsdelarna utanför innerstaden där bra mötesplatser är en bristvara.

Mötesplatser ska med hänsyn till folkmängden finnas jämnt fördelade över staden. Stadsdelar utanför innerstaden, som ofta har brist på bra mötesplatser, kommersiella lokaler och ibland dåligt fungerande allmänna ytor, ska i samband med ny bebyggelse kompletteras med fler och bättre offentliga stadsrum, fler arbetsplatser och kommersiella lokaler. (Malmö stad, 2013 s. 36)

Kommunen ska verka för att offentliga platser inbjuder till *meningsfulla* möten mellan *olika* människor. (Malmö stad, 2013 s. 36, min kursivering)

Man talar också om det ”fjärde stadsrummet” som varken är hemmet, arbetsplatsen eller platserna däremellan (gata, torg och parker). Restauranger, kaféer, skolor, bibliotek och muséer är rum för möten men också för observation, inspiration, kontemplation, skrivande och surfande. Dessa mer eller mindre offentligt tillgängliga platser ses som viktiga för att kunna anpassa och utveckla stadsmiljön efter nya levnadssätt (Malmö stad, 2013 s.36).

Folkhälsa, trygghet och delaktighet

Avsnittet innefattar strategier för en ökad folkhälsa. Planen konstaterar här att valet av goda levnadsvanor delvis påverkas av stadens utformning men att det främst hör samman med det sociala sammanhang man är en del av. Promenadvänliga områden kopplas samman med en rad positiva följder:

[...] de som bor i dessa områden är mer benägna att känna sina grannar, lita på människor i området och att engagera sig politiskt och socialt.

Ett blandat utbud av verksamheter, olika bostadstyper och upplåtelseformer, ökar folklivet och därmed tryggheten. Blandning underlättar också för möten mellan människor med olika bakgrund,

och gör att fler förebilder och valmöjligheter blir synliga med vidgade sociala kontakter. (Malmö stad, 2013 s. 38)

Planen lyfter även möjligheten att utnyttja stadsplaneringsprocessen för att öka kontakten mellan boende och verksamheter i området. Gemensamma möten och vandringar för att diskutera aktuella frågor kan bidra till att bygga en gemensam målbild som i sin tur skapar sammanhållning, trygghet och tilltro (Malmö stad, 2013 s. 38).

Den nära miljön vid bostaden ska bidra till trygghet och till möjlighet att lära känna sina grannar och får[sic] tillit till sin omgivning. (Malmö stad, 2013 s. 38)

Trygghet- och säkerhetsaspekter ska alltid beaktas vid utformning av det offentliga rummet och trafikmiljöer (Malmö stad, 2013 s. 38)

Stadens gestaltning

Avsnittet innefattar strategier för stadens gestaltning.

Upplevelserikedom, variation och mångfald ska känneteckna gestaltningen. Tydliga gaturum som är sammanbindande snarare än avskiljande, finmaskiga sammanhängande gatunät, olika sorters gröna rum och platser, kvarter som är uppdelade i flera olika fastigheter ska vara kvaliteter när Malmö byggs ut eller omvandlas. (Malmö stad, 2013 s. 53)

Stadsmiljön, däribland de offentliga rummen och invånarna, ska präglas av pluralism. Det talas även om höga arkitektoniska ambitioner när parker och torg ska vidareutvecklas som mötesplatser. Det gröna bedöms som särskilt viktigt, även i stadsrummet vars roll för ”urbana ekosystemtjänster” ska utvecklas (Malmö stad, 2013 s. 53).

Ny bebyggelse bedöms kunna ”stärka och förbättra stadsmiljön och dess värden” genom placering och gestaltning (Malmö stad, 2013 s. 53).

Kulturmiljö och historiskt perspektiv

Avsnittet innefattar strategier för hur stadens karaktär ska värnas och tydliggöras.

Befintliga stadskaraktärer och bostadsområdets kvaliteter ska värnas och förbättras utifrån aspekter som skapar förståelse, *trivsel*, *trygghet* och mindre skadegörelse. (Malmö stad, 2013 s. 55, min kursivering)

Analys

I planen omtalas aldrig de offentliga rummen i termen av *stadens vardagsrum*. Det tyder alltså på att det är en retorik som inte längre har samman relevans och aktualitet. Däremot förekommer begrepp som *trivsel*, *trygghet* och *integration*. Att staden beskrivs som en plats där det finns rum för olikheter samtidigt som stadsrummet ska inkludera och skapa *trivsel* och *trygghet*, detta blir motsägelsefullt sett utifrån materialet i litteraturstudien. Gabrielsson menar att *trivsel* förutsätter att olikheter förnekas i förmån för den rådande normen, alternativt att det som avviker

inordnar sig. Inkludering är ett begrepp som ligger nära gemenskap, som tillsammans med trivsel kopplas till ett konsensustänkande i demokratin liksom till Habermas borgliga modell av det offentliga rummet. Det offentliga rummet som mötesplats är ytterligare ett begrepp som härrör från denna modell, ett begrepp som i allra högsta grad är aktuella i planen. Likt det Tunström beskrivit är mötesplatsen ett nyckelbegrepp i det offentliga stadsrummet. I planen beskrivs mötet dels något som uppstår till följd av den fysiska miljön. Men också något som kan skapas genom att engagera medborgarna i själva stadsplaneringsprocessen. Ett grannskapsideal går att ana i tal om möten och vandringar som ska skapa en gemensam målbild, sammanhållning, trygghet och tilltro mellan boende.

I avsnittet *Mötesplatser i stadsrummet* finns bilden av att stadens centrum den viktigaste mötesplatsen. Det är en högre prioritet att offentliga stadsrummen i centrum de ska upplevas som ”välkomnade, trygga och användbara för alla medborgare”, medan upprustningen av de (bristfälliga) offentliga rummen i stadsdelarna utanför innerstaden ses över och kompletteras i samband med ny bebyggelse. I planen beskrivs dels *gränsöverskridande* möten, dels möten mellan *olika* människor och människor från *olika delar* av staden. Att dessa möten förväntas ske i stadens centrum samt en antydning till en mindre prioriterad upprustning av offentlig miljö utanför centrum tyder på den metronormativitet som Raattamaa tar upp. Att de existerande offentliga rummen i dessa stadsdelar bedöms som bristfälliga kan tolkas som ett instämmande i Elmlunds och ny-urbanisternas kritik av avsaknaden av offentliga miljöer och mötesplatser i den modernistiska planeringen.

I det lilla som skrivs om de offentliga rummens konkreta gestaltning i planen är gaturummet centralt. ”Finmaskiga” gatunät kan tolkas som en ambition att bygga en traditionell kvartersstad. Det fokus som finns på att skapa en trygghet i den offentliga miljön tyder också på ett inflytande från ny-urbanismen.

Likt materialet som Tunström studerat beskrivs mötet och mötesplatsen övervägande i positiva ordalag i planen, problemen är också här brist på mötesplatser. Det finns en viss antydning till en större medvetenhet om de problematiska inslag som också kan finnas i möten,

Staden betraktas som demokratisk arena, likt formuleringen i Stadsmiljørådets Agenda från 2003. I planen beskrivs också att planeringen ska verka för att det offentliga rummet blir en arena för demokrati med hjälp av utformning och placering av de offentliga rummen. Det antyder att det finns en tanke om att de offentliga rummen måste vara utformade på rätt sätt för att den funktionen ska uppfyllas, vilket Hellström påpekat. Kopplingen mellan mötet och demokrati finns också i planen.

Planen talar om det ”fjärde stadsrummet” som viktiga platser för möten, men även andra aktiviteter. Vissa av dessa stadsrum betraktas traditionellt som halv-offentliga och att planen lyfter fram dem som viktiga platser med utvecklingspotential tyder på en vidgning av förståelsen för vilka platser som kan ges offentligt rum-funktioner. Värt att notera är dock att de ”halv-offentliga” platser som exemplifieras är restauranger, kaféer och muséer och inte platser som förknippas med förort och stadens periferi: köpcentrum och gallerior. I planen finns inget som tyder på en begreppsvidgning mot det ”kollektiva rummet”, det offentliga rummet har istället en

bredare definition än att begränsas till ”offentlig egendom” såsom de Solá-Morales uttrycker det. De ”fjärde stadsrummen” visar istället på en rörlighet i vad som kan anses utgöra offentligt rum.

Avslutande diskussion och reflektion

I inledning skriver jag att jag genom uppsatsen vill sätta mig in i och reflektera över hur vi, landskapsarkitekter och planerare, uttrycker oss om det offentliga rummet. Genom att studera den begreppskritik som finns inom den samtida svenska planeringen. Frågeställningen som legat till grund för studien var:

Vilken påverkan kan de termer och begrepp som används för att beskriva det offentliga rummet ha på planeringen och utformningen av offentliga platser?

I en avslutande diskussion ska jag nu diskutera de huvudsakliga spåren i litteraturstudien och reflektera över det studerade planeringsdokumentet. Jag ska även resonera kring hur mitt val av metod har påverkat mitt försök att besvara frågeställningen.

Studien har inte resulterat i några tydliga svar på frågeställningen. Min uppsats belyser framför allt begreppen *stadens vardagsrum* och *mötesplats* som används, eller har använts, om det offentliga rummet. Om vi börjar med begreppet vardagsrum så tyder studien av översiktsplanen på att begreppet inte är lika aktuellt idag som det varit tidigare. Termer som bland andra Catarina Gabrielsson kopplar till vardagsrumsmetaforen, såsom trivsel och gemenskap, förekommer däremot. Jag vill även passa på att notera det faktum att jag reflekterat över vardagsrummet som en metafor för det offentliga rummet tyder på att jag kommit i kontakt med det i planeringssammanhang innan jag påbörjade arbetet med denna uppsats. Det kan mycket väl vara ett tecken på att begreppet fortfarande hänger kvar, i vissa sammanhang. I en artikel i Sydsvenskan om den tillfälliga parken Draget i Malmöstadsdelen Hyllie beskriver till exempel en av kommunens landskapsarkitekter plusten som ett vardagsrum (Bergström, 2013).

Analysen av planen gav ett mångtydigt resultat - här finns både tecken på dragning mot ny-urbanismens stadsideal och på en medvetenhet om delar av den problematik som lyfts fram i litteraturstudien.

Arbetet med frågeställningen har inneburit en fördjupning i det offentliga rummet som begrepp. Gabrielssons avhandling är en noggrann undersökning av ämnet, ibland tar till en (filosofisk)nivå som jag inte känt att jag fullt har kunnat tillgoda göra mig. Det som Gabrielssons avhandling framför allt tyder på är att även definitionen av det offentliga rummet påverkar dess planering och utformning. Studien har inte lett fram till ett svar men har ökat förståelse för att beroende på hur det offentliga betraktas skiftar också förväntningarna på det. Metaforerna kan då få en ny tolkning. Att inte betrakta det offentliga rummet som en självklar mötesplats, i den innebörd att människor möts för att diskutera gemensamma angelägenheter, utan som en plats där mötet även kan vara en konfrontation med andra människors existens är en sådan omtolkning som innebär att det offentliga rummet syfte förändras. Vilket i förlängningen förändrar planeringen och gestaltningen. Om det offentliga rummet är att betrakta som ett oredigerat medium, som Gabrielsson gör, krävs det en medvetenhet kring att planeringen är i en viss mån att betrakta som en

redigering, som påverkar vilken verklighet som synliggörs och vilka aktörer som ges utrymme.

Ytterligare ett populärt begrepp inom planeringskontexten som denna studie till viss del har berört är *mångfald*. Mångfald är något som även diskuterats i det material som jag fördjupat mig i, men en begränsning har varit nödvändig. Det är ett begrepp nog så intressant som mötet, de två har också flera gemensamma beröringspunkter, och skulle utgöra ett bra underlag för framtida undersökning eller en fördjupning av studien.

Under arbete med uppsatsen har jag reflekterat mycket över vilka normer och ideal för staden som växer fram hos oss studenter under vår utbildning. Som student präglas man på flera sätt. Dels genom den litteraturen som får ta plats i undervisningen, föreläsare och handledare åsiktsyttring och inte minst kulturen och meningsutbytet mellan oss studenter. Likt Gabrielssons konsensuskultur i det svenska samhället upplever jag också att det finns det en utbredd konsensus bland oss studenter som grupp. Det finns många givna sanningar om stadsutveckling, urbanitet, hållbar utveckling osv som sällan ifrågasätts. Jan Gehl är något av en husgud vars idéer sätter sin tydliga prägel, lika så Jane Jacobs. Eftersom vi dessutom är en relativt homogen grupp, där de flesta tycks komma från en privilegierad medelklass, kan det tänkas att de kritiska diskussionerna inte uppstår av sig själva. Det gör att det är viktigt att begreppskritiken ges utrymme och att idén om vad det offentliga rummet är, eller borde vara, inte tas för självklar.

Att mötet och mötesplatsen fortfarande är aktuella begrepp tyder studien av översiktsplanen på. Det gör att diskussionen kring vad de mötena innebär är viktig.

Under arbetet med frågeställningen har många ”vedertagna sanningar” granskats. Vissa har problematiserats i litteraturen på, ett för mig, nytt sätt medan andra har fått stöd. Det viktiga har varit att det som ofta betraktats som självklart utan en större analys har fått utstå frågan: Varför? Varför är det offentliga rummet viktigt och grundläggande för demokrati? Varför behövs det offentliga rummet som mötesplats?

Metodkritik

Att förmedla visioner är en viktig del av översiktsplanens syfte, det är då naturligt att innehållet blir tillspetsat och fyllt med plattityder. Som medium är ett dokument på vilket rådande planeringsideal projiceras, det kan på så vis bli ett sätt att läsa av den samtida planeringskulturen. Studien i sig hade blivit intressantare och mer tillförlitlig om ett större urval av hade granskats. Ett större urval av aktuella planer skulle ha gett en mer tillförlitlig analys av det aktuella läget. Medan ett urval av planer fördelade över tid tydligare hade visat på skiftningar och förändringar. Jag kan i efterhand tycka att det även finns andra intressanta grepp att ta på de frågor som litteraturstudien har lyft. Ett angreppssätt som skulle kunna vara intressant att undersöka är att titta närmare på de ideal och normer som vi skolas in i som studenter vid landskapsarkitekturutbildningen, genom att exempelvis studera kurslitteratur, eller upprätt hålls inom professionens fackmedier. Är det till exempel såsom Bardley, Broms Wessel och Tunström vill påskina i debattartikeln från 2004, att ny-urbanismen har börjat få, eller rent av fått, fäste inom stadsplaneutbildningen?

Materialet som ligger till grund för litteraturstudien är ett par år gammalt, Gabrielssons avhandling publicerades 2006 och Tunströms avhandling 2009.

Gabrielssons filosofiska förhållningssätt till det offentliga rummet gör att avhandlingens aktualitet inte bedöms som nämnvärt påverkad av att sju år har passerat. Tunströms avhandling är förvisso färskare men materialet som ligger till grund för analyserna är publicerat för 2004 och alltså snart ett decennium sedan. Eftersom materialet i Tunströms avhandling har legat till grund för analysen och diskussionen har detta främst påverkat den på så vis att en viss skillnad över tid har blivit tydlig, exempelvis en minskad användning av vardagsrumsmetaforen.

Referenser

Elektroniska källor

Bergström, Britt-Marie (2013). Draget lockar med wifi-giraff. *Sydsvenskan* [elektronisk], 14 maj. Tillgänglig: <http://www.sydsvenskan.se/malmo/draget-lockar-med-wifi-giraff/> [2013-08-19]

Bradley, Karin, Broms Wessel, Ola, Tunström, Moa (2004a). Exklusiva öar för de köpstarka. *Dagens Nyheter* [elektronisk], 14 oktober. Tillgänglig: <http://www.dn.se/kultur-noje/exklusiva-oar-for-de-kopstarka/> [2013-04-15].

Bradley, Karin, Broms Wessel, Ola, Tunström, Moa (2004b). Stadsplanering saknar naturlagar. *Dagens Nyheter* [elektronisk], 5 november. Tillgänglig: <http://www.dn.se/kultur-noje/stadsplanering-saknar-naturlagar/> [2013-04-15].

Elmlund, Peter (2004). Expertvalde i gungning. *Dagens Nyheter* [elektronisk], 2 november. Tillgänglig: <http://www.dn.se/kultur-noje/expertvalde-i-gungning/> [2013-04-15].

Malmö stad (2013) ÖP2012 Planstrategi. Utställningsförslag [elektronisk]. Tillgänglig: www.malmo.se/download/18.723670df13bb7e8db1bc547/OP2012_planstrategi_utstallningsforslag_web_jan2013.pdf [2013-04-30].

Nationalencyklopedin (2013). Offentligt rum [elektronisk]. Tillgänglig: <http://www.ne.se/offentligt-rum> [2013-05-08].

Nyström, Louise (2004). Vi måste reparera modernismens misstag. *Dagens Nyheter* [elektronisk], 28 oktober. Tillgänglig: <http://www.dn.se/kultur-noje/vi-maste-reparera-modernismens-misstag/> [2013-04-15]

Ordningslag (1993) Stockholm. (SFS 1993:1617) Tillgänglig: http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Ordningslag-19931617_sfs-1993-1617/?bet=1993:1617 [2013-05-08].

Sandercock, Leonie (2003). Out of the Closet: The Importance of Stories and Storytelling in Planning Practice, *Planning Theory & Practice* [elektronisk], Vol. 4, Nr. 1, ss. 11-28 Tillgänglig: <http://www.tandfonline.com/toc/rptp20/4/1> [2013-05-09]

Tryckta källor

Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red.) (2005). *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. 2:a uppl. Lund: Studentlitteratur

Borret, Kristiaan (2005). Diffusa städer. I: Bradley, Karin, Broms Wessel, Ola, Tunström, Moa (red.) *Bor vi i samma stad?* Kristianstad: Pocky, ss. 87-100.

- Gabrielsson, Catharina (2006). *Att göra skillnad: Det offentliga rummet som medium för konst, arkitektur och politiska föreställningar*. Diss. Stockholm: Kungliga Tekniska Högskolan.
- Klingberg, Elisabeth (2006). *När nyurbanismen kom till stan*. Göteborg: Pratminus Förlag.
- Listerborn, Carina (2005). How Public Can Public Spaces Be? *City*, Vol. 9, Nr. 3, ss. 381-384.
- Nyström, Louise/Stadsmiljörådet (2003). Agenda för staden. *Stadsbyggnad*, Vol. 69, Nr.4, ss. 3-5.
- Raattamaa, Lars Mikael (2005). Sprawl nation vs. Metronormativiteten. I: Bradley, Karin, Broms Wessel, Ola, Tunström, Moa (red.) *Bor vi i samma stad?* Kristianstad: Pocky, ss. 201-209.
- Stadsmiljörådet (2003). *Tyckomstaden*. Karlskrona: Stadsmiljörådet, Boverket
- Tunström, Moa (2009). *På spaning efter den goda staden. Om konstruktioner av ideal och problem i svensk stadsbyggnadsdiskussion*. Diss. Örebro Universitet.